

IJTIMOYIY GUMANITAR SOHALARDA “ONG” TUSHUNCHASI VA MOHIYATI. PSIXOLOGIYA VA FIZIOLOGIYADA ONG, ONG OSTI VA ONGSIZLIKNING XUSUSIYATI VA FUNKSIYALARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8017429>

Maturazova Zulfiya

*Berdaq nomidagi Qoraqalpoq Davlat Universiteti
“Pedagogika va psixologiya” kafedrasi o’qituvchisi*

Jiyanov Karimboy

*Berdaq nomidagi Qoraqalpoq Davlat Universiteti
Amaliy psixologiya yo’nalishi 2-kurs talabasi*

Annotatsiya.

Ushbu maqolada “ong” tushunchasining turli psixologik oqimlarda va ijtimoiy gumanitar sohalarda qanday shaklga va mazmun-mohiyatga ega ekanligi, tuzulishi hamda vazifalari yoritilgan. Bundan tashqari ongning psixologiyada va fiziologiyadagi xususiyatlari va funksiyalari, ongning tuzilishi va elementlari; ong, ong oldi va ong osti tushunchalari hamda ularning mohiyati; ongsizlik tushunchasi, ongsizlik bosqichlari va darajalari; “Introspeksiya” usuli va uning ongni tadqiq etishdagi afzalliklari batafsil yoritilgan.

Kalit so’zlar.

“ong” tushunchasi, aqliy jaqayon, inson ongi, faoliyat, niyatlilik, ong funktsiyalari, ong xususiyatlari, jamoatchilik ongi, jamiyat ongi, mafkura, onglilik, ongsizlik, kognitiv ong, kommunikativ ong, xissiy ong, irodaviy ong, aks ettirish tushunchasi, vaqtni shakllantirish, ijodiy ong va tasavvur qilish, ong osti, ong elementlari, introspeksiya.

Inson ongi nima? Va agar u miyaning faoliyati tufayli yashasa, ikkinchisining to'xtashi bilan ong ham yo'qoladi. Bu hodisa turli fan sohalari vakillarini qiziqtiradi. Bugungi kunda insoniyatga u haqida nima ma'lum?

Oddiy so'zlar bilan ong haqida aytadigan bo'lsak ongni ko'pchilik quyidagicha tushunishadi:

U uzoq vaqtdan beri ong bilan ta'minlanganligi isbotlangan, bu uning asosiysidir belgi boshqa tirik mavjudotlar bilan solishtirganda. Gul gul barglarini qachon yopish yoki ochish haqida o'ylamaydi - u buni ma'lum bir soatda qiladi, chunki uning DNKsida shunday bo'ladi.

Arslon o'ljani ushlamasa va yaqinda jang qilgan yo'lbarsdan o'ch olish uchun Napoleon rejalarini tuzmasa, xafa bo'lmaydi. Akvarium baliqlari kechagi ovqat

qanday ta'mga ega bo'lganini eslay olmaydi, ular uning ruhiy tasvirini chizmaydilar. Bularning barchasi mavjud **faqat insoniyatning a'zosi**.

Shunday qilib, ong aqliy materiyaning xossasi bo'lib, uning yordamida biz haqiqatni aks ettira olamiz.

Oddiy misol: men oldimda kosani ko'rmoqdaman. U chiroyli qizil. Aytgancha, choy istaysizmi? Men bir hafta oldin choy ko'rgazmasida sotib olganman. Sotuvchi bu xilma-xillikni juda yuqori baholadi. Uning halolligiga ishonch hosil qilish va bu istiqbolli ichimlikni tayyorlash vaqti keldi.

Bir daqiqada ular bilan bog'liq bir qancha fikrlar va tasvirlar boshimdan o'tdi. Men o'tmishni, kelajakni va bugungi kunni ziyorat qildim, ma'lum his-tuyg'ularni va hatto his-tuyg'ularni boshdan kechirdim. **Buni biz ong deb ataymiz.**

Ongni shamol bilan solishtirish mumkin, uni ko'rish mumkin emas, lekin uning faoliyatining izlarini kuzatish mumkin. Ongning psixologik tarifi quyidagichadir:

Ong - bu miyaning eng yuqori funktsiyasi bo'lib, u faqat odamlarga xos bo'lib, voqelikni aks ettirishdan, u bilan ongida harakatlarning aqliy qurilishi, natijalarni dastlabki hisoblash va tashqi dunyoda amalga oshirish orqali o'zaro ta'sir qilishdan iborat. Ong bilan chambarchas bog'liq. Falsafada ongning tuzilishi jamoatchilik bilan ko'proq bog'liq bo'lib, psixologiyada paydo bo'lgan va ommadan ajralib turadigan individual ongga katta e'tibor beriladi.

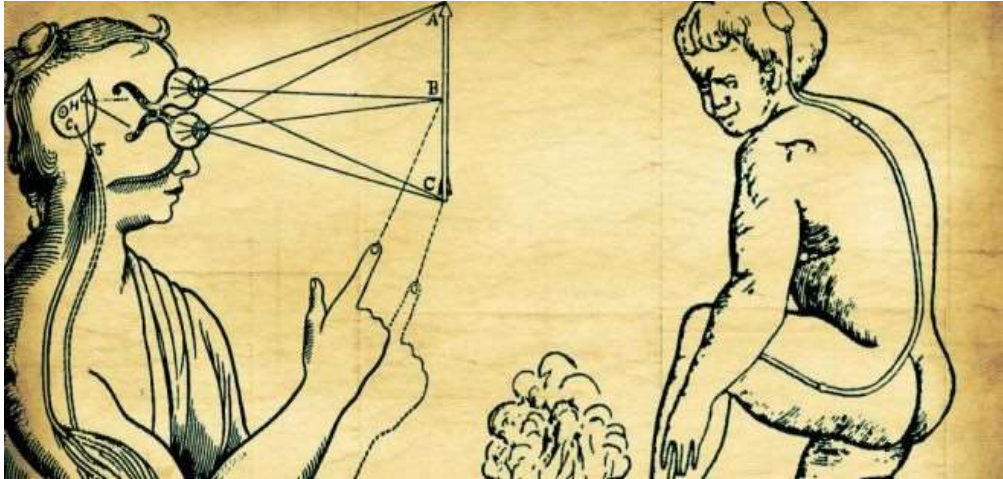
Psixologlar nuqtai nazaridan inson ongi nima? Psixologiyada ong insonning o'zini, uning faoliyati va u qaerda bo'lgan haqiqatni aks ettiradi - L. Vygotskiy shunday deb hisoblagan. Frantsuz psixologlari Halbvachs va Dyurkgeym ongni unga proyeksiya qilingan tushunchalar va tushunchalar bilan tekislik sifatida ko'rdilar. V.Jeyms ongni usta sifatida belgilagan aqliy jarayonlar mavzu bilan sodir bo'ladi deb hisoblagan.

Falsafada ong tushunchasi

Falsafada ong nima? Falsafadagi ong - ob'ektlarni bilish, ular bilan va butun dunyo bilan bog'lanish qobiliyatidir. Ong dunyodan ajralgan holda mustaqil ko'rib chiqilishi mumkin bo'lmagan shakldir. Inson ongni to'liq qamrab oladi va uning chegarasidan tashqariga chiqa olmaydi, ma'lum bo'ladiki, agar ong bo'lmasa, unda odam uchun umuman hech narsa yo'q. Turli oqimlar falsafalar ongni o'ziga xos tarzda talqin qildilar:

1. **Dualizm** (Platon, Dekart) - ruh (ong) va materiya (tana) ikkita mustaqil, ammo bir-birini to'ldiruvchi substansiyadir. Tana o'ladi, lekin ong o'lmas va o'limdan keyin uning g'oyalari va shakllari dunyosi qaytadi.

2. **Idealizm** (J.Berkli) – ong birlamchi bo'lib, moddiy olamning predmetlari ongni idrok etishdan tashqarida mavjud emas.
3. **Materializm** (F.Engels, D.Devidson) – ong olamni aks ettiruvchi va uning yaratuvchisi bo'lgan yuksak uyushgan materiyaning xossasidir.
4. **Hinduizm**- ong "moddiy tabiatning harakatlarini kuzatuvchi jim oliy guvoh (Praktiti).
5. **Buddizm** Hamma narsa ongdir.

Inson ongi

Ongning tuzilishiga ma'lum bir munosabat kiradi muhit, odamlar va bundan dunyoning individual surati shakllanadi. Rivojlanayotgan munosabatlar, bilish va tajriba inson ongining bevosita jamiyat orqali rivojlanadigan xususiyatlaridir. Agar amalga oshirilsa sifat xususiyati ongning asosiy xususiyatlarini ajratib ko'rsatishimiz mumkin:

- **faoliyat**- inson tomonidan dunyo hodisalarini ongli ravishda ahamiyati jihatidan idrok etishi;

- **niyatlilik**- ongli ravishda ko'zlangan maqsadlarni amalga oshirishga intilish yoki jalb qilish.

Ongning funktsiyalari

Ongning tuzilishi va funktsiyalari tashqi dunyo, muayyan shaxsning individual ongi yashaydigan va hayotiy muammolarni hal qilish va tajriba orttirishda tartibga soluvchi rol o'ynaydigan haqiqat bilan o'zaro ta'sir qilishga qaratilgan. Ongning quyidagi funktsiyalari muhim ahamiyatga ega:

- **tartibga soluvchi** (turli omillarni hisobga olish, baholash va taqqoslash va atrof-muhitni tahlil qilish asosida harakatlarni amalga oshirish, o'z xatti-harakatlarini tartibga solish va jamoaga ta'sir qilish);

- **ijodiy** (tabiatni bilish, mexanizmlar hodisalari va yangi narsalarni yaratishingiz mumkin bo'lgan xilma-xillik va erkinlik tajribasiga ega bo'lish);

- **kognitiv** (moddiy va ideal g'oyalarning o'zgarishi natijasida, voqelik haqida bilim olish);
- **kommunikativ**(turli og'zaki va og'zaki bo'lmagan tizimlarning ongidan foydalanish, zamonaviy vositalar aloqa uchun ulanishlar);
- **jamlovchi** (ong, xotiraga tayanib, ma'lum bir shaxsning o'zi olgan bilimlarini yoki oldingi avlodlarning bilimlarini to'playdi);
- **aksiologik** (ongning boshqa odamlarning bilimlari, harakatlari va harakatlarini baholash va ularni haqiqiy ehtiyojlariga qarab qo'llash qobiliyati).

Insonning ongi va ongsizligi o'rtasidagi bog'liqlik

Psixologiyadagi ong va ongsizlik inson psixikasining qatlamlaridir. Ular o'rtasida o'zaro ta'sir mavjud, ong faqat "aysbergning uchi" ekanligiga ishonishadi, ongsizlik esa qorong'u, tubsiz materiya bo'lib, unda odam ko'pincha bilmagan hamma narsa yashiringan. Psixoanalitik va transpersonal usullar yordamida mutaxassislar bugungi hayotga salbiy ta'sir ko'rsatadigan ongsizda bostirilgan eski jarohatlarni aniqlashga yordam beradi.

Jamiyat ongi va ong darajalari

Jamoat ongi nima? Butun insoniyat tarixidagi har bir davr uchun o'ziga xos jamoaviy g'oyalar, e'tiqodlar, g'oyalar mavjud bo'lgan - jami ijtimoiy ong, ya'ni shaxsga qarama-qarshi bo'lgan va ma'naviyat jihatini o'zida mujassam etgan. Qadim zamonlardan boshlab falsafada ijtimoiy ong hodisa sifatida katta ilmiy qiziqish uyg'otdi va mutafakkirlar unga jamoaviy ong sifatida ham ta'rif berdilar.

Jamoatchilik ongining darajalari

Individual ongning paydo bo'lishi va rivojlanishi ma'lum bir davrda jamiyatda sodir bo'layotgan jarayonlar bilan bevosita bog'liqdir. Har bir shaxsning bir-biri bilan "birlashuvchi" ongi ijtimoiy ongni tashkil qiladi. Kishilarning tevarakatrofdagi voqelikni idrok etishi va munosabati jamiyat ongining rivojlanish darajalari va teranligini belgilaydi. Faylasuflar va sotsiologlar ijtimoiy ongning quyidagi darajalarini ajratib ko'rsatadilar, ularning to'rttasi mavjud:

1. Oddiy- Yer sayyorasidagi barcha odamlar uchun xos bo'lib, har kuni shakllanadi amaliy harakatlar. Oddiy ong nima? O'z-o'zidan u o'z-o'zidan paydo bo'ladi, tizimlashtirilmaydi, uning asosini kundalik hayot tajribasi tashkil qiladi.

2. Nazariy- voqelik chuqur muhim darajada aks etadi, ijtimoiy hayotning barcha hodisa va tushunchalari mantiqiy asoslanadi, bu darajada rivojlanish qonuniyatlari tushuniladi. Jamoat ongining tashuvchilari: olimlar, turli nazariyotchilar ilmiy yo'nalishlar. Nazariy va kundalik ong bir-biridan o'zaro ta'sir qiladi va rivojlanadi.

3. **Jamoat psixologiyasi-** jamiyatda sodir bo'ladigan hamma narsa, tartibsizliklar, kayfiyatlar, ma'lum an'analarning kombinatsiyasi. bilan yaqin aloqada ishlab chiqilgan tarixiy rivojlanish, jamiyatning turli guruhlari yoki qatlamlarida farq qilishi mumkin. Ijtimoiy psixologiya odamlarning ijtimoiy hayot hodisalari, milliy xarakter va mentalitetdagi kayfiyatini aks ettiradi.

4. **Mafkura-** jamiyat qarashlari va munosabatlari tizimini, uning ma'naviyati, ehtiyoj va manfaatlarini aks ettiruvchi daraja. Siyosatchilar, mafkurachilar, sotsiologlar tomonidan maqsadli ravishda shakllangan.

Psixologiyada ong tushunchasi

Psixologiya nuqtai nazaridan ong - bu o'z harakatlari va uni o'rab turgan olam bo'lib, u eng yuqori ruhiy funktsiyadir. Ya'ni, men o'zimman, siz esa sizsiz. Men hodisa va hodisalarning sababiy bog'lanishlarini ko'raman, agar ko'rmasam, ularni mavhum tasavvur qila olaman, xayol qilaman. Men tanamni his qila olaman, menga tegishli bo'lgan his-tuyg'ular va his-tuyg'ulardan xabardor bo'laman. Men hatto bularning barchasini nutq faolligi, mimika va imo-ishoralar orqali qanday efirga uzatishni bilaman.

Faylasuflarning ong haqidagi qarashlari

Faylasuflar ong haqiqatdan ajralgan holda mavjud emas deb hisoblashgan. Bu o'z-o'zini haqiqatga bo'lgan munosabati. Ko'ramiz dunyo va bu bilan bog'liq holda biz his qilamiz, his qilamiz, o'ylaymiz, xayol qilamiz.

Falsafaning turli sohalarini ushbu tushunchani o'ziga xos tarzda talqin qildilar:

1. **Dualizm** Odamni ong va materiyaga bo'lish odatiy holdir, bu erda birinchisi - ruh, ikkinchisi - tana. Ong abadiydir, chunki u tananing jismoniy o'limidan keyin ham yashashni davom ettiradi;

2. **Idealizm**ga binoan, birinchi navbatda ong, keyin esa atrofdagi dunyo keladi. Materiya ongsiz bo'lsa, mavjud emas;

3. **Materialistlar** yaratishga qodir yuqori darajada tashkil etilgan materiyagina onga ega, deb yozgan edi (men buni tushunaman gaplashamiz inson haqida).

Ongning tuzilishi, xossalari va vazifalari

Tuzilish - bu ong aslida nimadan iborat:

1. **kognitiv** jarayonlar - 5 ta sezgi (ko'z, quloq, burun, til, og'iz), xotira, fikrlash, nutq orqali tevarak-atrofdagi olamni idrok etish.

2. **hissiy** holatlari.

3. **iroda** o'z harakatlarini nazorat qilish qobiliyati sifatida.

Ong xususiyatlari

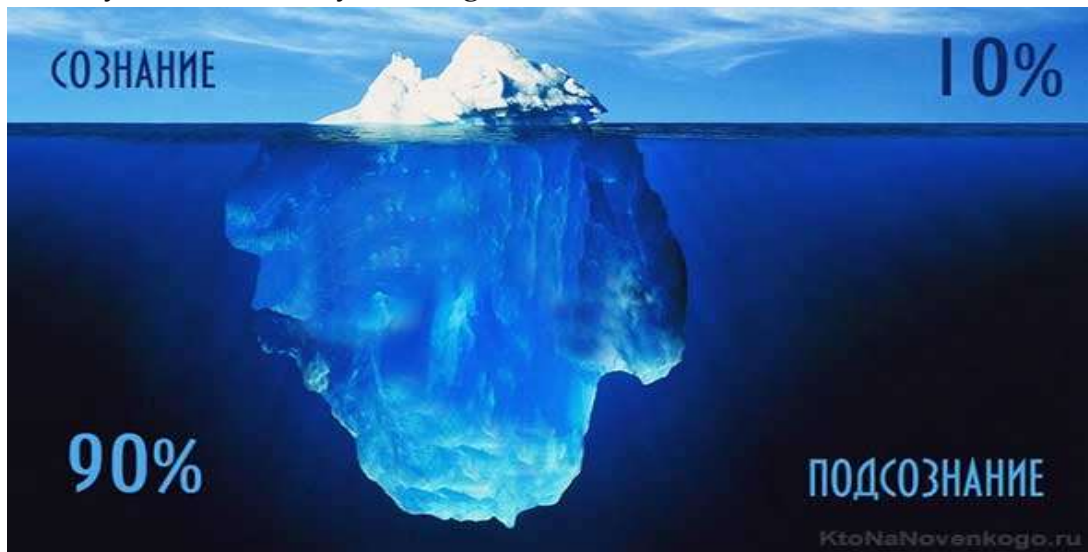
Ongni ikkita asosiy xususiyat bilan tavsiflash mumkin:

Ongning o'ziga xos funksiyalari bor, ularning asosiylari:

1. **Aks ettirish funksiyasi** tevarak-atrofdagi olamni bilishga qaratilgan psixik jarayonlarni (xotira, fikrlash, idrok etish, tasvirlash) tashkil etishdan iborat.
2. **Ijodiy yoki tasavvurga ega-** yangi narsa yaratish.
3. **Hisoblangan-** biz bilgan hamma narsaga baho beramiz, unga hissiy va hissiy baho beramiz.
4. **Aylantirish funksiyasi** muayyan maqsadlarni qurish va ularni harakatlar orqali haqiqatga aylantirishdir. Ya'ni, biz atrofimizdagi dunyoni o'zgartiramiz.
5. **Vaqtini shakllantirish-** shakllantirish umumiy rasm o'tmish, hozirgi va kelajak bor dunyo haqida.
6. **Reflektiv funktsiya yoki o'z-o'zini anglash-** o'zini tashqi tomondan kuzatish, o'z fikrlari va xatti-harakatlariga baho berish qobiliyati.

Ongli va ongsiz

Inson ruhiyatida ong va ongsiz ong mavjud. Ushbu ma'lumotni yaxshiroq tushunish uchun ilmiy adabiyotlarda ko'pincha aysberg tasviri ko'rsatiladi, ularning aksariyati suv ostida yashiringan.

Uning sirt ustida chiqib turgan uchi ongdir. Suv ostida yashiringan va ko'rinmas narsa ongsizdir. Suv yuzasi o'zaro bog'liq bo'lgan ongli va ongsiz o'rtasidagi chegaradir, lekin **hech qachon aralashtirmang**.

Albatta, pastki qatlamdan biror narsa ovlaniishi mumkin (psixologlar foydalanadilar turli texnikalar), lekin tom ma'noda hamma narsani tortib olish va amalga oshirish mumkin emas. Bir umr yetarli emas.

Ong nima ekanligini bilib oldik. Bu ma'lum bir vaqtning o'zida mavjud bo'lgan va biz boshqara oladigan narsadir. **Ong osti nima?** Freydchilar bu ikkala tushunchaga to'g'ridan-to'g'ri qarama-qarshidirlar.

Aytgancha, ongsiz jarayonlar haqida faol gapirgan psixoanalizning yaratuvchisi Freyd edi va uning psixoterapiyasi inson psixikasining chuqur qatlamlariga kirib borish va u erda nevrozlarni keltirib chiqaradigan ongsiz to'qnashuvlarni aniqlashdan iborat edi. Ongsiz ong shaxsning ko'rgan, eshitgan, his qilgan, his qilgan, aytgan va o'ylagan barcha ma'lumotlarini saqlaydi. Siz ongsiz omborga yoki aqliy tajriba omboriga qo'ng'iroq qilishingiz mumkin. Tasavvur qiling-a, siz parkda sayr qilyapsiz: atrofda ko'plab gullar, daraxtlar, bolali odamlar, aravachalar, itlar, skameykalar va hokazo. Va bu erda siz o'simliklarga e'tibor bermay, o'tkinchilarga qarayapsiz. Ammo baribir ikkinchisi sizning e'tiboringizni tortganligi sababli (siz buni tushunmadingiz), yashil o'simliklar haqidagi ma'lumotlar muhrlanadi va **to'g'ridan-to'g'ri ong ostiga o'ting**. O'sha kechada siz tushingizda daraxtlarni ko'rasiz va nega va nega bunday tush ko'rganingizga hayron qolasiz?

Va tushlar - bu "u erdan salom", ongsiz qismdan. Ko'pincha ular g'alati va mantiqsizdir: bu orzular dunyosida hech qanday qonunlar (ilmiy, siyosiy, shaxsiy va boshqalar) ishlamasligi sababli sodir bo'ladi.

Ong osti, shuningdek, salbiy tajribani, inson ruhiyatiga halokatli ta'sir ko'rsatadigan, o'zi uchun og'riqsiz bila olmaydigan voqelik elementlarini (shokatlantiruvchi hodisalar, o'limlar, zo'rlashlar va boshqalar) saqlaydi.

Tushunchaning asosiy vazifasi ruhiy salomatlikni saqlashdir. Qani endi hamma narsadan xabardor bo'lsak, keyin ular uzoq vaqt oldin aqldan ozgan bo'lar edi.

Buning uchun ong va ongsiz o'rtasidagi chegarada turgan psixikada tsenzura mavjud. Ko'p ko'rsatkichlar bilan shartlangan holda, ong zonasiga nima o'tishi va nima yashirin bo'lishini o'zi hal qiladi.

Ongsizlik tushunchasi va ongning tuzilishi

Bu masalada biz ongsizlik tushunchasini, shuningdek, ongning tuzilishini ko'rib chiqamiz.

Ongsizlik - subyekt tomonidan amalga oshirilmaydigan psixik hodisalarning yig'indisi deyiladi.

Quyidagi ruhiy hodisalar odatda ongsiz deb ataladi:

- orzular;
- sezilmaydigan, lekin haqiqatan ham ta'sir qiluvchi stimullardan kelib chiqadigan javoblar ("subsensory" yoki "subtseptiv", reaksiyalar);
- o'tmishda ongli bo'lgan, lekin tez-tez takrorlash tufayli avtomatlashtirilgan va shuning uchun hushidan ketgan harakatlar;
- maqsaddan xabardor bo'lmagan faoliyat uchun ba'zi rag'batlantirishlar;

- bemorning psixikasida yuzaga keladigan ba'zi patologik hodisalar: deliryum, gallyutsinatsiyalar va boshqalar.

Ongsizlik kontsepsiyasiga qo'shimcha ravishda, "ong osti" atamasi keng qo'llaniladi - bular ongni tark etgan, ammo potentsial qayta amalga oshirilishi mumkin bo'lgan g'oyalar, istaklar, harakatlar, intilishlar, ta'sirlar. Freyd ongsizlikni ong tomonidan bostiriladigan narsa, inson ongi unga qarshi kuchli to'siqlar o'rnatadigan narsa deb hisoblardi. Inson ruhiyatidagi ongsizlikni hayvon psixikasi bilan tenglashtirish mumkin emas. Ongsizlik - ong kabi faqat insoniy namoyon bo'lib, u inson mavjudligining ijtimoiy sharoitlari bilan belgilanadi.

Quyidagilarni ajratib ko'rsatish odatiy holdir strukturaviy elementlar ong: psixik jarayonlar va ruhiy holatlar, psixik xususiyatlar.

Ongning ushbu tarkibiy qismlari ajralishning vaqtinchalik printsipiga asoslanadi.

Aqliy jarayon- bu boshlanishi va oxiriga ega bo'lgan qisqa muddatli psixik hodisa: his qilish, idrok etish, xotira, fikrlash, tasavvur.

Ruhiy holat - qisqa muddatli aqliy jarayon va uzoq muddatli, ozgina o'zgaruvchan ruhiy xususiyat yoki shaxsiy xususiyat o'rtasida oraliq pozitsiyani egallaydi. Ruhiy holatlar juda uzoq, garchi ular o'zgaruvchan sharoitlarda yoki moslashish natijasida tez o'zgarishi mumkin (masalan, kayfiyat kabi).

tushuncha ruhiy holat psixikaning dinamikligini ta'kidlaydigan "aqliy jarayon" tushunchasidan va barqaror namoyon bo'lishini ko'rsatadigan "aqliy mulk" tushunchasidan farqli o'laroq, shaxs psixikasida statik boshlanishiga nisbatan shartli taqsimlash uchun ishlatiladi. shaxs tuzilishidagi shaxs psixikasi.

Psixik xususiyatlar yoki shaxsiy xususiyatlar psixik jarayonlar va ruhiy holatlardan o'zlarining xususiyatlariga ko'ra farq qiladi ko'proq chidamlilik, doimiylik, garchi ular ta'lim va qayta o'qitish jarayonida shakllanishga yordam beradi. Bularga xarakter, temperament, qobiliyat, shaxsiy xususiyatlar kiradi.

Psixika birinchi navbatda jarayon sifatida mavjud - uzluksiz, boshidan hech qachon to'liq o'rnatilmagan, doimiy ravishda rivojlanib, shakllanib, muayyan mahsulot yoki natijalarni keltirib chiqaradi: ruhiy holatlar, ruhiy tasvirlar, tushunchalar, his-tuyg'ular, qarorlar va boshqalar (S.L. Rubinshtein). Bu tushuncha ong va faoliyatning birligini ochib beradi, chunki odamlarning ruhiyati faoliyatda namoyon bo'ladi va shakllanadi.

Ongning faoliyatdagi tuzilishi va mohiyati

Faoliyat tarkibida, birinchi navbatda, mavjud maqsadlar va motivlar. Maqsad deganda inson nima uchun harakat qilishi tushuniladi, shu bilan birga motiv nima uchun harakat qilayotgani tushuniladi. Buning uchun har bir insonning o'ziga xos

sabablari bor. Odatda, inson faoliyati biron bir motiv va bir maqsad bilan emas, balki umuman maqsad va motivlar tizimi - eng yaqin, ajratilgan va umumiy bilan belgilanadi. Inson nafaqat yaqin, balki uzoq istiqbollarni, maqsadlarni ham ko'rishi muhim, bu to'siqlarni engish uchun kuch beradi.

Faoliyat motivatsiya darajasi va uning yo'nalishi (ijtimoiy yoki tor shaxsiy motivlar) bilan baholanadi. Ijtimoiy motivlar shaxsiy ma'noga ega bo'lganda eng yaxshisidir. Har qanday faoliyat turi yozayotganda qo'lning mushak-mushak harakati, mehnat yoki so'zlarni talaffuz qilishda nutq apparati harakati bo'lishidan qat'i nazar, harakatlar bilan uzviy bog'liqdir. Harakat va harakatni farqlash odat tusiga kiradi.

Harakat- bitta oddiy joriy vazifani bajarishga qaratilgan faoliyat elementi. Harakat - komponent harakatlar.

Tashqi xilma-xillikka qaramasdan, insonning barcha harakatlari odatda uchta oddiy elementdan iborat - "olish", "ko'chirish", "bo'shatish" - tananing, oyoqlarning, boshning yordamchi harakatlari bilan birgalikda. Inson turli xil turlari harakatlar, bu elementlar traektoriyasi, davomiyligi, kuchi, tezligi, sur'ati va tananing qaysi qismlarida bajarilishi bilan farqlanadi.

Harakat sifati nuqtai nazaridan ular xarakterlanadi: aniqlik, epchillik va muvofiqlashtirish.

Ob'ekt harakatlariga qo'shimcha ravishda, inson faoliyati tananing o'rnatilishini va holatini, harakatini va aloqasini saqlashni ta'minlaydigan harakatlarni o'z ichiga oladi. Muloqot vositalariga ekspressiv harakatlar (mimika va pantomima), semantik imo-ishoralar va nihoyat, nutq harakatlari kiradi.

Fiziologiya nuqtai nazaridan insonning barcha harakatlarini ikki guruhga bo'lish mumkin:

- tug'ma (shartsiz refleksli) harakatlar;
- orttirilgan (shartli refleksli) harakatlar.

Harakatlarning aksariyatini inson hayotiy tajribasi bilan egallaydi. Faqat juda kam harakatlar (qichqiriq, miltillash) tug'madir. Masalan, yangi tug'ilgan chaqaloq gapira olmaydi, o'qiy olmaydi, yoza olmaydi - bu aynan u tajriba bilan qabul qiladigan harakatlar.

Odamlarning motor qobiliyatlari har xil. Ular vosita moyilliklari bilan chambarchas bog'liq. Balet raqqosalarida, sportchilarda, qo'shiqchilarda, aktyorlarda, harakat qobiliyatlari estetik idrok etish ob'ektiga aylanadigan darajada mukammallikka erishiladi.

Shunday qilib, har qanday faoliyatda quyidagi tarkibiy qismlarni (tarkibiy qismlar, bosqichlarni) ajratish mumkin:

- maqsadni belgilash (aniq vazifani bilish), ishni rejalashtirish; tadbirlarni bajarish, amalga oshirish;
- natijalarni tekshirish, xatolarni tuzatish, olingan natijalarni rejalashtirilgan natijalar bilan taqqoslash;
- faoliyat natijalarini sarhisob qilish va uni baholash.

Psixologiyada ong mohiyati

Insonga xos bo'lgan psixikaning eng yuqori darajasi ongni shakllantiradi.

Ong ularning barqaror xususiyatlari va dinamik munosabatlarida tashqi muhit va shaxsning o'z dunyosining ichki modeli sifatida ham ifodalanishi mumkin. Ushbu model insonga real hayotda samarali harakat qilishga yordam beradi.

Ong - bu shaxsning ijtimoiy muhitdagi o'rganish, muloqot qilish va mehnat faoliyati natijasidir. Shu ma'noda, ong "ommaviy mahsulot"

Aniq ong zonasida bir vaqtning o'zida tashqi muhit va ichki organlar va tizimlardan keladigan signallarning ahamiyatsiz qismi mavjud. Bu signallar odam tomonidan o'z xatti-harakatlarini ongli ravishda nazorat qilish uchun ishlatiladi. Signallarning aksariyati inson tomonidan amalga oshirilmaydi, garchi ular tana tomonidan ma'lum jarayonlarni tartibga solish uchun ham qo'llaniladi, ammo ongsiz darajada. Aslida, bu signallarning har biri, agar o'ziga xos ta'sir so'zlar bilan ifodalangan bo'lsa, ongli bo'lishi mumkin - og'zaki.

Ongning mohiyatini yaxshiroq tushunish uchun uning psixologik xususiyatlariga to'xtalib o'tish kerak.

Ong Bu birinchi navbatda bilimlar to'plamidir. "Ongning mavjudligi va u uchun qandaydir narsaning mavjudligi bilimdir" (K. Marks). Shuning uchun ongning tuzilishiga bilish jarayonlari: sezish, idrok etish, xotira, fikrlash, tasavvur qilish kiradi. Buzilish, tartibsizlik, bu kognitiv psixik jarayonlarning birortasining to'liq parchalanishini aytmasa ham, muqarrar ravishda ongning buzilishiga aylanadi.

Ongning ikkinchi xususiyati - sub'ekt va ob'ekt o'rtasidagi farq, ya'ni insonning "men" ga tegishli bo'lgan narsa va uning "men emas". Inson tirik mavjudotlar ichida o'z-o'zini bilishni amalga oshirishga, ya'ni aqliy faoliyatni o'zini o'rganishga yo'naltirishga qodir yagonadir. Inson o'z harakatlarini va umuman o'zini ongli ravishda baholashi mumkin. Hayvonlar, hatto undan yuqori bo'lganlar ham, o'zlarini atrofdagi dunyodan ajrata olmaydilar. "Men" ni "men emas" dan ajratish har bir inson bolaligida bosib o'tgan qiyin yo'ldir.

Ongning uchinchi xususiyati - bu shaxsning maqsadni belgilash faoliyati. Ongning funksiyalariga faoliyat maqsadlarini shakllantirish kiradi. Aynan shu ong

funktsiyasi insonning xatti-harakati va faoliyatini oqilona tartibga solishni ta'minlaydi. Inson ongi harakatlar sxemasining dastlabki aqliy tuzilishini va ularning natijalarini bashorat qilishni ta'minlaydi. Maqsad belgilash faoliyati bevosita shaxsning irodasi mavjudligi tufayli amalga oshiriladi.

To'rtinchi psixologik xususiyat - ong tarkibiga ma'lum munosabatning kiritilishi. "Mening atrofimga munosabatim - mening ongim", - K. Marks ongning bu xususiyatini shunday belgilagan. Inson ongi atrof-muhitga, boshqa odamlarga nisbatan ma'lum bir munosabatni o'z ichiga oladi. Bu har bir shaxs ishtirok etadigan murakkab ob'ektiv va sub'ektiv munosabatlarni aks ettiruvchi tuyg'ular, his-tuyg'ularning boy dunyosi.

Bu ongning barcha funktsiyalari va xususiyatlarining shakllanishi va namoyon bo'lishi uchun nutqning ahamiyatini alohida ta'kidlash kerak.

Nutqni o'zlashtirish orqaligina shaxsning bilim olishi, munosabatlar tizimi, uning irodasi va maqsad qo'yadigan faoliyat qobiliyati shakllanadi, ob'ekt va sub'ektni bir-biridan ajratish mumkin bo'ladi.

Shunday qilib, inson ongining barcha psixologik xususiyatlari nutqning rivojlanishi bilan belgilanadi. Konkret shaxs tomonidan assimilyatsiya qilinib, til (nutq shaklida) ma'lum ma'noda uning haqiqiy ongiga aylanadi. "Til amaliydir, boshqa odamlar uchun mavjud va faqat shu orqali men uchun ham haqiqiy ong mavjud ..." (K. Marks).

Ongning asosiy jarayonlari.

Idrok - ong maydoniga qandaydir mazmunni kiritish jarayoni.

Appersepsiya (aniq ko'rish sohasi bilan bog'liq) - bu ongning (diqqatning) har qanday tarkibga kontsentratsiyasi, ya'ni. mazmuni aniq ong sohasiga tushadi. Yuqori tartibli birlikning tashkil etilishi appersepsiya aktidir (harflar - so'zlarga, so'zlar - iboralarga va hokazo, ya'ni kichik ong birliklarining kattalarga birlashishi).

Ong elementlarini o'rganish uchun Wundt dasturining 3 maqsadi:

- 1. Ongning keyingi bo'linmaydigan elementlarga bo'linishi.**
- 2. Bu elementlar qanday munosabatda ekanligini aniqlang.**
- 3. Shu asosda ruhiy hayotning umumiy qonuniyatlarini shakllantirish.**

1. Ong elementlari:

Ob'ektiv (tashqaridan, ob'ektdan keladigan) - oddiy taassurotlar, hislar va g'oyalar. Ularning xossalari bor: sifat, intensivlik, (Titchener ham vaqt ichida kengayishni, kosmosda kengayishni qo'shdi).

Subyektiv (mavzu, uning ichki kechinmalari bilan bog'liq) - his-tuyg'ular, his-tuyg'ular. 3 ta parametr: zavqlanish-norozilik; qo'zg'atish - tinchlantirish; kuchlanish - tushirish. Bu elementlar yanada murakkab tuyg'ularni tashkil qiladi.

Tuyg'ular elementlar orasidagi bog'lanishni, ong elementlarining sintezini ta'minlaydi. Ong oqimi xususiyatlari:

Introspektsiya

Introspektsiya usuli - refleksli kuzatish yordamida ongning xossalari va qonuniyatlarini o'rganish usuli.

Introspektsiyaning "otasi" - J. Lokk (1632 - 1704). Mulohaza - bu "ong o'z faoliyatini bo'ysunadigan kuzatish", - degan.

Introspektsiya usulining afzalliklari:

- 1) ong bevosita psixik hodisalarning sababiy munosabatini aks ettiradi.
- 2) psixologik faktlar sof shaklda, buzilmagan holda keladi. Lopatin: "Ongning to'g'ridan-to'g'ri ma'lumotlari sohasida ob'ektiv va sub'ektiv o'rtasida farq yo'q: oxir-oqibat, bizga biror narsa tuyulsa, bu bizning ichki ruhiy hayotimizning haqiqiy haqiqatidir."

Titchenerning test sub'ektlariga qo'yiladigan talablar:

- 1) ongning eng oddiy elementlarini tanlash.
- 2) "rag'batlantirish xatosi" dan qochish (ob'ektlarni nomlamang).

Introspektsiya usullari turli tartiblarni, usullar guruhlarini nazarda tutadi.

Analitik introspektsiya usullari (Vundt, Titchener)

Oddiy o'z-o'zini kuzatish usullari (Jeyms, gestalt terapiyasi)

Subyektiv hisobot usullari

Ong oqimi xususiyatlari:

1. Har bir ong holati shaxsiy ongning bir qismi bo'lishga intiladi (har bir fikr barcha fikrlar bilan bog'liq).

2. Shaxsiy ong chegaralarida uning holatlari o'zgaruvchan (ongning barcha holatlari o'ziga xosdir, chunki sub'ekt ham, ob'ekt ham o'zgargan, sezgilar emas, ob'ektlar bir xildir).

3. Har bir shaxsiy ong sezgilarning uzluksiz ketma-ketligidir

(a) biz bir xil shaxsning qismlari sifatida bo'shliqdan oldin va keyin bo'lgan ruhiy holatlardan xabardormiz (Pyotr va Pavlus: har kimning o'z o'tmishi bor);

b) fikrning sifat mazmunidagi o'zgarishlar hech qachon birdaniga sodir bo'lmaydi (momaqaldiraq va sukunat: momaqaldiraq sukunatni buzadi - bu vaqtda sukunat to'xtagan ong) Ong elementlarga bo'linmaydi.

4. Selektivlik yoki oqim yo'nalishi. U ba'zi ob'ektlarni o'z xohishi bilan idrok etadi, boshqalarni rad etadi, ular o'rtasida tanlov qiladi - bu diqqat jarayoni. Ong oqimida taassurotlar ahamiyati jihatidan teng emas. Ko'proq bor, kamroq ahamiyatli. Ongning mazmuni qiziqishlar, sevimli mashg'ulotlar, odatlar va niyatlar bilan bog'liq. Va muhimroq bo'lganlar butun oqimni boshqaradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, Inson hayoti maqsadli. Bu degani doimiy muammoni o'rganish va hal qilish demaktir. Inson psixikasi funkSIONALdir, ya'ni u bu muammolarni hal qilishga xizmat qiladi. Ong turli sohalarda turlicha ifodalarnadi va turlicha mazmun-mohiyatga egadir. Masalan, ong tushunchasi psixologiyada miyaning eng yuksak tuzilmasi bo'lsa, falsafada ong haqiqatdan ajralgan holda mavjud emas deb hisoblashgan. Bu o'z-o'zini haqiqatga bo'lgan munosabati. Ongli ko'ramiz, dunyo va bu bilan bog'liq holda biz his qilamiz, o'ylaymiz, xayol qilamiz va h.k tushunchalar bo'lsa, jamiyatshunoslikda ong insonlar va jamiyat ortasida sodir bo'layotgan komunikatsiya natijasi deya hisoblashsa, fiziologiyada bu tushuncha tug'ma va orttirilgan ong kabi turlarga bo'lib tushuniladi. Ong aksiologik bilimlarga asoslanadigan bo'lsak, miyamizda shakllangan buyuk bir materiya deb bilamiz. Insonlarni boshqa tirik mavjudotlardan farqlab turuvchi xususiyati ham tafakkur va ongning yuksak darajada shakllanganligidadir. Ongning hajmini, salohiyatini, funksiyalari va xususiyatlari hali bugungacha ham to'liq o'rganilib chiqilmagan. Chunki inson ongi tasavvur qilib bo'lmaydigan narsalarni ham tasavvur qilish, g'oyalar yaratish va yana boshqa biz bilmagan minglagan xususiyatlari va funksiyalari bor. Va biz ongning ana shunday xususiyatlarini tadqiq qilishda davom etmoqdamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. "Ong va ongsizlik psixofiziologiyasi". Muallif Kostandov Eduard Arutyunovich
2. "Transpersonal psixologiya". Muallif Voytina Yuliya Mixaylovna
3. "Yangi yondashuvlar". Muallif Tulin Aleksey
4. "Ijtimoiy psixologiya" darslik. Muallif Melnikova Nadejda Anatolyevna
5. "Psychology: Cheat Sheet" kitobidan muallif Cheldishova Nadejda Borisovna
6. "Mehnat psixologiyasi" kitobidan. Muallif Prusova N V
7. "Psixologiya va pedagogika" kitobidan. Muallif Rezepov Ildar Shamilevich
8. <https://hiddenshell.ru/uz/soznanie-soznanie-v-psihologii-osobennosti-struktura-i>